

11.2.8. Командировки в чужбина

Характерът на работата ми като Началник на учебния отдел и като Заместник-началник по учебната и научната част на Морско училище е свързан с множество командировки в България и в чужбина. Поводите за командировки в България са различни организирани съвещания, сборове, конференции, заседания на научни съвети и комисии и др. Основно командировките бяха до София в Министерство на отбраната и до други държавни институции. По онези времена имаше Държавен комитет по наука и технически прогрес. Налагаше се често да се контактува с органи в този комитет. Не малко командировки

бяха свързани със съвместни дейности с институти на БАН и други научни институти и звена. Много често контактувахме с другите висши военни училища във Велико Търново, Шумен и Плевен (Долна Митрополия), а също с Военната академия и Военно-транспортното училище. Спомням си, че през един период, когато бях Заместник-началник по учебната и научната част, се налагаше всяка седмица да се пътува до София. Добре беше, че основно пътувах със самолет. Преди рязкото повишаване на цените на всичко в началото на 90-те години билетът до София дълги години струваше 12 лв. След това стана 16 лв., после 24 лв. Разликата с цената на влака не беше голяма.

Няма да разказвам за тези командировки, но има една, която още помня.

Понякога в Министерство на отбраната се провеждаха служебни съвещания, които бяха много кратки и може да се каже и излишни. Такова беше и съвещанието, за което ще разкажа. То беше свързано с провеждането на предстоящите държавни изпити във висшите военни училища. Такива съвещания се провеждаха всяка година. Не помня за коя година става въпрос, но сигурно през втората половина на 80-те години. В съвещанието, което продължи не повече от 30 – 40 мин, участваха председателите и секретарите на държавните изпитни комисии, бяха прочетени Указания на Началника на отдел „Кадри“ за държавните изпити. Аз присъствах като секретар на комисията за Морско училище. Указанията през различните години бяха почти с едно и също съдържание. Те се изпращаха до военните училища. Към 11 часа аз няхах никакви задължения и работа и реших да се опитам да намеря билет за по-ранен самолет. Имах късмет и някъде към 13 – 14 ч. самолетът долетя до Варна. Но самолетът не кацна веднага на летището, а направи няколко кръга над Варна. Питаме се каква ли е причината? Като кацнахме, разбрахме, че е имало земетресение и е трябвало да се провери пистата, преди да разрешат да кацне самолетът. Разбира се, в самолета нищо не се усети. След това взех такси и някъде следобед бях в училището. Дежурният старшина на пропуска ми каза, че видял как кулата на централната сграда се клатела застрашително, а началникът на училището контраадмирал Попов ми каза, че усетил как столът му се заклатил толкова силно, че се ударил в стената зад гърба му.

Мисля, че това беше единствената командировка, когато в рамките на един ден пътувах до София и следобед бях на работа.

Но нека да се върна към задграничните командировки.

Първата командировка, през 1977 или 1978 г., беше с учебния кораб на училището „Н. Й. Вапцаров“ (с предишното име „Горянин“). Корпусът на кораба е дървен. Построен е през 1947 г. в корабостроителницата в Царево.

Тя беше замислена и организирана от началника на училището кап. I ранг Емил Станчев. В нея участваха всички началници на катедри и офицери от Учебния отдел. Плаването беше до Одеса и Севастопол. Целта беше да се обмени опит с Одеския институт за инженери в морския флот и Севастополското висше военноморско инженерно училище. В състава на групата имаше и цивилни преподаватели, но въпреки това беше разрешено посещение в Севастопол. През онези години посещението на Севастопол беше при строг режим за военноморска база.

Учебен кораб
„Н. Й. Вапцаров“

В Одеса освен срещата с ръководството на Института бяха проведени срещи с представители на сродни катедри, на които бяха обсъдени широк кръг въпроси на учебната и научната дейност. Подробно бяхме запознати с учебно-материалната база на института. Аз предимно се интересувах от обучението на студентите от различните специалности по използване на електронноизчислителните машини. В института имаше няколко ЕИМ. Обучението по ЕИМ не се различаваше съществено от обучението в Морско училище. За мен, а мисля и за всички, които участвахме в тази командировка, беше интересно да се запознаем с дейността на колегите ни. Струва ми се, че след това посещение в Одеския институт за инженери в морския флот се почувствахме горди, че в Морско училище учебната дейност е на достатъчно добро равнище.

Доколкото зная, това беше първото организирано посещение на основната част от ръководния състав на училището в този институт. Освен обмяната на опит бяха разменени и мнения за продължаване на взаимодействието и дори идеи за съвместни научни разработки.

За съжаление тогава времената бяха такива, че малко трудно се организираше взаимодействие между военно учебно заведение и граждански учебни заведения, особено от чужбина. Връзките продължиха с епизодични посещения и най-вече чрез отделни преподаватели и специалисти от гражданския флот, които бяха завършили института.

В Севастопол посещението премина по-емоционално и може би по-полезно. Самото посещение в град Севастопол, за историята на който много бяхме слушали и чели, предизвикваше голям интерес и емоции. Посещението в Севастополското висше военноморско инженерно училище беше много интересно. Проведена беше среща с командването на училището, а също така с колегите от сродните катедри. Посещението на учебната база беше ограничено само до тази, която осигурява учебния процес по общонаучните и общоинженерните дисциплини. Вече споменах, че в това училище се подготвяха механици за атомни подводни лодки и дори ми се струва, че разрешението за посещение е било свързано с определени трудности. Училището от 1967 г. има собствен изследователски ядрен реактор.

Това плаване и посещенията във висшите морски заведения в Одеса и Севастопол бяха много интересни и полезни за всички. Аз през 1961 г. посетих

Севастопол с корабите, на които служех, но сега като работещ в Морско училище това беше първото ми посещение на висши училища в чужбина.

Втората командировка, за която искам да разкажа, беше през пролетта на 1980 г. или 1981 г. За съжаление не помня точно и даже на многото снимки, които имам от тази командировка, никъде няма написано кога е била. Мисля, че може би това не е толкова важно.

Посещение във ВВМУ „Фрунзе“ в Ленинград. На снимката, отляво надясно: кап. II ранг Евтимов, кап. I ранг доцент к.т.н. Ненко Катеров, кап. I ранг проф. д.т.н. Трифон Пенков, кап. I ранг доцент к.т.н. Иван Йотов, кап. I ранг Стоян Николов. На руските офицери не помня имената

Командировката беше в Ленинград във Висшето военноморско училище „М. В. Фрунзе“. Участвах в командировката в състава на работна група за обмяна на опит, ръководена от заместник-началника по учебната и научната част кап. I ранг проф. д.т.н. Трифон Пенков. В състава на групата бяха още: началникът на катедра „Корабоводене“ кап. I ранг доцент к.т.н. Ненко Катеров, заместник-началникът на катедра „Тактика на ВМС и морски оръжия“ кап. I ранг Стоян Николов и старши преподавателят в катедра „Обществени науки“ кап. II ранг Евтимов.

Няколко думи за училището. То е най-старото военноморско училище в Русия. Създадено е по времето на Петър I в началото на 18. век. Училище с дълга история и богат опит в подготовката на командни кадри за военноморския флот.

Между другото в Ленинград и близките градове по това време имаше още няколко висши военноморски училища: Висше военноморско инженерно училище „Ф. Дзержински“ за подготовка на инженерни специалисти, Висше военноморско училище за подводно плаване за подготовка на офицери за подводния флот, Висше военноморско инженерно училище в гр. Пушкин за подготовка на корабни механици и други инженерни специалисти и Висше военноморско училище по радиоелектроника в гр. Петергоф за подготовка на офицери по корабни радиотехнически средства и по автоматизирани системи за управление. Имаше още няколко висши военноморски училища в Севастопол, Владивосток и Калининград.

ВВМУ „Фрунзе“ беше най-авторитетното училище за подготовка на командни кадри и за офицери по морските оръжия. И макар мащабите и специал-

ностите, за които се обучаваха в това училище, да се различаваха съществено от ВВМУ, имаше много общи неща, по които обмених опит на многобройните ни срещи с ръководството на училището и ръководителите на отделни катедри. Запознати бяхме с богатата учебна база. От тяхна страна беше проявен интерес към нашата система за подбор на кандидат-курсанти, а също по обучението на офицери в едно училище за ВМС и за гражданския флот. Обсъждахме и редица конкретни въпроси по планирането, организацията и провеждането на учебния процес.

За посещението на работната ни група имаше богата, като се казваше, културна програма.

Тази командировка беше много полезна за всички от групата и струва ми се и за участващите в обсъжданията офицери от домакините.

За мен посещението отново на Ленинград след 8 – 9 години беше свързано с емоционални срещи с мои преподаватели от Военноморската академия и приятели от града.

Тук ще посоча, че с подобни цели през 1990 година работна група, която ръководах аз, като заместник-началник по учебната част посетихме Висшето военноморско училище по радиоелектроника в гр. Петергоф. От това посещение ми направи впечатление, че домакините ни запознаха с корабни автоматизирани системи за управление, на въоръжение на корабите от ВМС. Показана ни беше също комплексна автоматизирана система за управление на средствата за радиоелектронна борба. Полезни бяха обмяната на опит в подготовката на курсантите неспециалисти по компютърна техника и информационни технологии, а също по използване на компютрите и информационните технологии в учебната и научната дейност. В училището имаше специалност по компютърна техника и информационни технологии.

В началото на 80-те години посетих и Висшето военноморско инженерно училище в гр. Пушкин в състава на група за научна консултация, която водеше началник щаба на ВМС контраадмирал Йовчо Георгиев. В състава на групата беше и моят съвипускник и приятел кап. I ранг Найден Кущаров. Консултацията беше по въпроси на изграждане на Автоматизирана система за управление на ВМС. Консултантите бяха от секретен научен институт и затова домакин на консултацията беше училището. Вероятно Институтът е бил също в гр. Пушкин.

Консултацията беше през зимата, през месец януари или февруари. Помня, че в деня, в който трябваше да излетим от Ленинград, имаше силна снежна буря. Пистата не можеше да бъде почистена от снега и полетът ни беше отложен за следващия ден. Нощта изкарахме на летището. На другия ден бурята отслабна и излетяхме нормално.

Друга командировка през втората половина на 80-те години беше пак в Ленинград във Военноморската академия. Старши на групата бях аз, а в състава на групата бяха още трима офицери. Един от тях беше моят съвипускник и приятел кап. I ранг Васил Апостолов. Целта на командировката беше да се проведат научни консултации по въпросите на дисертациите, които разработваха офицерите от групата. Такава форма за консултации с учени от дадена област се използваше и според мен беше много полезна.

Споменах, че имах определена научна област за разработване на докторска дисертация в областта на ефективността на автоматизираните системи за управление. Именно по тези проблеми беше консултацията ми. Другите офицери проведоха консултация с учени по темите, по които работеха.

Всички бяха доволни от срещите и отношението на офицерите от академията към нас и получените консултации.

Мисля, че е излишно да споменавам за вълнението и емоциите при посещението в Академията, в която преди това съм се обучавал 7 години.

Тази командировка съм запомнил и с един малко неприятен епизод. До Ленинград и обратно пътувахме със самолет през Москва. Мисля, че в Москва се сменяше летището. На обратния път своевременно се прехвърлихме на летището, от което трябваше да излетим за София. Имаше достатъчно време и някои от нас решиха да се разходят из летището. Като наближи времето за регистриране и преминаване през митническия контрол, всички с изключение на Васил Апостолов бяхме в залата. Решихме да почакаме, но времето течеше и него все още го нямаше. Аз започнах да се безпокоя и няколко пъти излизах пред летището, но той не се виждаше никъде. Останахме последни за регистрацията и специално ни поканиха. Аз помолих да почакаме още няколко минути и за последно излязох пред аерогарата да видя дали не се вижда Виската, както му казвахме неговите приятели. Аз не знаех какво да правя, ако той не дойде. Тъкмо да се върна в залата и видях, че той излезе от една будка за телефонни разговори. Извиках му бързо да идва, че ще закъснеем, и буквално в последните минути успяхме да преминем контролата и да се качим в самолета. Не помня какво съм му казал, но сигурно не е било приятно. Той обаче беше засмян и приемаше спокойно нашите упреци към него.

Ще отбележа, че Васил Апостолов, с когото сме били 6 години в едно класно отделение, както се казваха учебните групи в Морско училище, се познавахме много добре. Според мен и моите съвипускници Виската беше най-добрият математик във випуска ни. Освен това, нямаше учебна дисциплина, която да го затруднява. Той имаше енциклопедични знания. Беше винаги готов да помага на другите. Беше висок и много силен. Но като всеки от нас си имаше и някои особености в отношенията помежду ни.

В класното ни отделение имаше един съвипускник, нисък на ръст, Радко Дечев. Те бяха приятели с него и често се шегуваха. Един път през междучасието Виската реши да се пошегува, като го прегърна през гърдите и го вдигна високо над пода. Радко извика силно да го пусне, защото го боли. Оказа се, че Виската толкова силно го стиснал, че му беше повредил ребрата. После между нас се използваше един израз „Пази се Виската да не се пошегува с теб“.

Това е между другото, иначе Васил Апостолов беше един от най-добрите специалисти във ВМС по радиолокация, а след това и отличен преподавател в Морско училище.

И сега се виждаме с него, но за съжаление силни болки в краката му пречат да се движи и той вече с патерица, макар и бавно, но почти винаги идва на нашите ежемесечни срещи. Има бодър дух и може да се разговаря с него на каквато тема си помислиш. Винаги ще чуеш нещо непознато.

Друга командировка, за която искам да разкажа, беше в Черноморското висше военноморско училище „П. С. Нахимов“ в гр. Севастопол. В училището се подготвяха команди кадри за флота и офицери по морски оръжия. Началник на училището беше контраадмирал Георгий Авраамов. Това беше през лятото на 1985 г. Делегацията се водеше от началника на ВВМУ контраадмирал Румен Попов. В делегацията бяха още кап. I ранг Васил Младенов, началник на Политическия отдел на Морско училище, кап. I ранг Кирил Киров, началник на катедра „Тактика на ВМФ и морски оръжия“ и кап. I ранг Христо Шейтанов от Отдел „Военно учебни заведения“ в Министерство на отбраната.

Снимка на площадката пред Севастополската панорама.

Отляво надясно: кап. I ранг Кирил Киров, контраадмирал Румен Попов, контраадмирал Георги Авраамов, кап. I ранг Васил Младенов, кап. I ранг Христо Шейтанов, следващият на снимката руски офицер, кап. I ранг Иван Йотов

Началниците на двете училища бяха добри познати от предишните години. Аз помня, че делегацията на съветските военноморски училища за честване на 100-годишнината на Морско училище се водеше от контраадмирал Авраамов. Всички имахме спомен от неговото посещение в Морско училище.

За деловата работа няма да пиша подробно. Обменени бяха мнения по много въпроси на учебната и научната дейност, по учебната база, по работата с курсантите и др. Показана ни беше голяма част от материалната база. На мен и на другите от делегацията ни направи много силно впечатление полигонът по борба за живучест на кораба.

Борбата за живучест на кораба е една от важните компоненти на професионалната подготовка на корабните офицери. Само теоретичната подготовка не е достатъчна за службата на кораб, независимо военен или граждански е корабът. Випускниците на морските училища трябва освен теоретични знания да имат умения и навици по борба за живучест на кораба и най-вече по борбата с пожарите и водата. Необходими са не само практически умения,

но и съответната психическа подготовка, и най-вече преодоляване на страха и правилни и бързи действия във всяка критична ситуация на кораба. Всичко това може да се придобие с учения и тренировки в условия, близки до реалните.

Именно полигонът за борба за живучест на кораба в Черноморското висше военноморско училище „П. С. Нахимов“ впечатляваше с мащаба си и с възможностите си за създаване на обстановка, близка до реалната на кораб. Впечатляващи бяха възможностите за управление на създаваната обстановка, а също и мерките за безопасност на курсантите в процеса на тренировките.

Тук си спомням, че в средата на 50-те години като курсанти в 3 или 4 курс провеждахме тренировка по борба с пожари и вода на един малък полигон, който беше направен от корпуса на малак катер в района на Морско училище. Гасяхме пожари и запушвахме пробойни. Тренировките в този полигон и учебните стрелби бяха най-сериозните и отговорни дейности в подготовката ни в училището.

В програмата за пребиваване в Севастопол домакините бяха се постарали да включат интересни мероприятия извън деловата работа. Един ден беше предвиден за посещение на курорта Ялта.

При пътуването ни към Ялта посетихме комбината за вино в Масандра. Известно е, че в Крим е развито лозарството и производството на вино и други продукти от вино и грозде. Основната част на завода е построена в края на XIX век. Производството и съхранението на виното се извършва в седем тунела в скалата, всеки от които е дълъг 150 м и широк 5 м. В тях се поддържа постоянна температура 10 – 12 градуса по Целзий.

Гледката в подземие то е впечатляваща. Огромни бъчви, свързани със система от стъклени тръби, по които тече виното.

При посещението в завода беше организирана дегустация на вина. Дегустацията водеше една дама, която ни беше представена като Главен дегустатор на тогавашната Украинска ССР.

Най-силно впечатление ни направи нейният увлекателен поетичен и същевременно познавателен разказ за гроздето и виното от древността до наши дни. В разказа си тя цитира мисли на учени и стихове на поети от древността до нашето съвремие.

Запомних, че виното се оценява по няколко показателя: цвят, аромат, вкус и още един показател „последкусие“, което е усещането при по-продължително задържане на виното в устата.

Струва ми се, че като заключение дамата каза една мисъл, която звучеше така: „Ако човек иска да пие, трябва да пие вино, ако иска да пие вино, трябва да пие червено вино, ако иска да пие червено вино, трябва да пие вино от сорта грозде каберне“. В него има най-богато съдържание на вещества, полезни за организма на човека. Особено много на брой са така наречените микроелементи. Едно от ценните качества на виното каберне е, че повишава радиационната защита на организма.

Сортът грозде каберне е един от най-разпространените в света.

От всичко чуто, видяно, усетено и преживяно заключението е, че виното (червеното) е неоченим дар от природата и че това е божествено питие.

Нека не забравяме, че всичко е полезно само ако е с мярка!

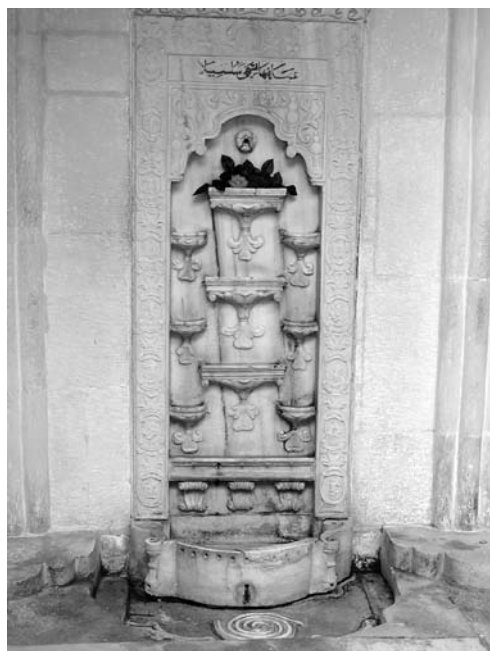
Другата посетена забележителност, която остави трайни следи в паметта ми, е Бахчисарай, древно селище на 20 – 30 км от Севастопол. Историята на Крим и в частност на Бахчисарай е много интересна и в много случаи трагична, но искам да разкажа за това, което видях.

За Бахчисарай бях чувал и по-рано, но главно го свързвах с прочутата поема на Пушкин „Бахчисарайски фонтан“, написана след посещението на Бахчисарай през 1820 г. По-късно гледах балета „Бахчисарайски фонтан“ в Театъра за опера и балет „С. М. Киров“. Затова с голям интерес очаквах посещението в Бахчисарай.

Думата „бахчисарай“ на кримско-татарски език означава „дворец-градина“. Наистина най-голяма забележителност на съвременния град Бахчисарай е Дворецът на кримските ханове – единствен в света образец на кримско-татарска архитектура.

Като цяло това е огромен културно-исторически комплекс с множество дворци, градини, джамии, фонтани и други забележителности. Всичко е възстановено и се поддържа в много добро състояние.

Имах чувството, че съм попаднал в друг свят, света от книгите и филмите за османската империя от XVI – XVII век.

Фонтанът на сълзите

Естествено с най-голям интерес гледахме прословутия „Фонтана на сълзите“. Много интересно и оригинално творение от средата на XVIII век.

Изобщо всичко в дворецовия комплекс на Бахчисарай буди интерес и човек изпитва задоволство от това, че се е докоснал до един отдавна отминал свят.

От тази командировка помня, че за първи път летях с най-големия самолет в Съветския съюз и един от най-големите в света – Ил-86. Вътре самолетът беше на два етажа. Първият бе за багажа, а вторият за 350 пътници. Летяхме с този самолет от Москва до Симферопол.

Имах и други командировки в Съветския съюз, една от които беше в Министерство на отбраната на СССР

заедно с полковник Кирил Чернев от нашето Министерство на отбраната за изучаване опита в използване на електронноизчислителните машини във ви-

сшите военни училища и военните академии. Тя беше във втората половина 80-те години. Един от изводите, който направихме, беше, че в нашите висши военни училища персоналните компютри се използват много по-широко. В съветските военни училища и военните академии се използват значително повече големите ЕИМ.

Аз лично се интересувах и от един конкретен въпрос, а именно използването на ЕИМ за разработване на разписанията за занятия.

При посещението на Военновъздушната инженерна академия „Н. Е. Жуковски“ ни беше показано разработването на семестриално разписание с помощта на ЕИМ. Това, което видяхме, потвърди нашия опит, че качествено и с възможност за реално използване разписание може да се създаде само при съвместна работа на човек с компютъра, като се използват положителните възможности на двете страни. Пиша тези редове, защото както тогава, а струва ми се и сега, някои мислят, че може да се въведат необходимите данни и компютърът да изработи готово за използване разписание за занятия във висше училище.

Може би сега при използване на съвременни информационни технологии, в това число и изкуствен интелект, е възможно да се реши напълно и качествено такава на пръв поглед лесна задача?

Спомням си една забавна случка от тази командировка. Полковник Кирил Чернев беше запален ловец и искаше да си купи хубава ловна пушка.

Имаше обаче два проблема. Единия беше, че за да купи чужденец пушка, трябваше специално разрешение за изнасянето ѝ от Съветския съюз. Не помня от коя институция се издаваше такова разрешение, но офицерът, с който контактувахме по време на командировката, полковник, на когото не помня фамилията, осигури такъв документ. Киро купи пушката и много ѝ се радваше.

Вторият проблем беше преминаването през митницата и граничния контрол на летище София с оръжие. Киро беше малко авантюрист и когато говорехме с него как ще я внесе, той ми разказа своя план. Ще отбележа, че ние бяхме униформени – един полковник и един кап. I ранг. Обикновено на униформените рядко проверяваха личния багаж. Затова беше решил да постави приклада и частите към него в малкия куфар, а цевта, която беше голяма, реши да я увие небрежно с вестник и да я носи в ръката си. Аз го попитах „Киро, а ако те питат какво е това в ръката, какво ще кажеш?“, а той спокойно ми отговори „Ще кажа „пушка“, кой ще повярва?“.

През контролата аз преминах пред него. Зададох ми стандартните въпроси за наличието на валута и оръжие и след моя отговор ме пропуснаха да вляза в залата. С тревога поглеждах какво ще стане при преминаването на Киро. И на него му зададох същите въпроси. Той отговори отрицателно и спокойно напуснахме залата с вълнение и усмивка.

След това често си спомняхме и коментирахме този случай. Аз никога не бих се решил на такава авантюра. Но Киро си беше такъв, обичаше да рискува.

Последната ми командировка, ако може да се нарече зад граница, беше в Румъния през лятото на 1992 г. Съставът на групата беше от трима човека.

[За да продължите натиснете ТУК](#)